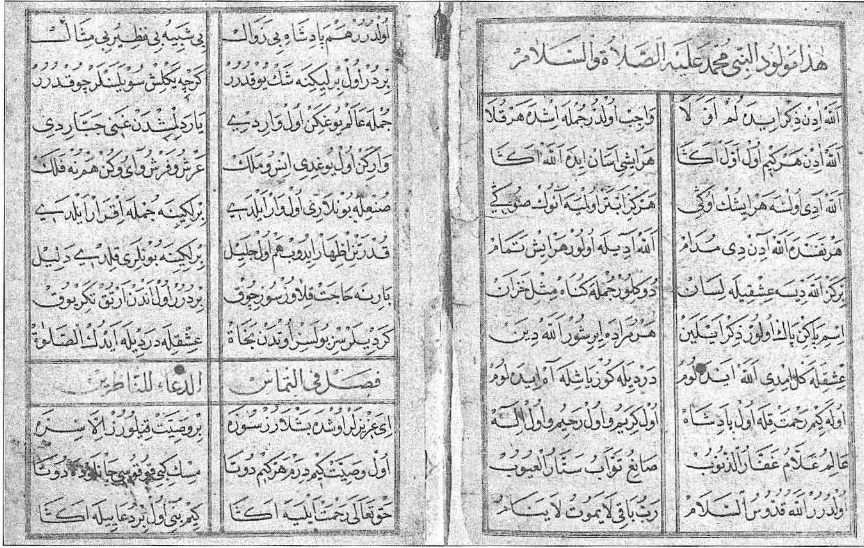

Abdullah Amâsî hattıyla yazılmış mevlidden iki sayfa (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., YY, nr. 172)

ABDULLAH AMÂSÎ

XVI. yüzyıl Osmanlı hattatı.

Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekte, Amâsî nisbesinden Amasyalı olduğu anlaşılmaktadır. Seksen yaşına kadar yaşadığı göz önünde bulundurularak, 1518 tarihli bir hattına istinaden Fâtih devrinde (1451-1481) doğduğu ve Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) öldüğü ileri sürülmektedir (bk. E. Hakkı Ayverdi, *Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı*, s. 12). Ünlü Amasyalı hattat Şeyh Hamdullah'ın (ö. 1519) akrabası ve muhtemelen talebesi olup onun ölümünden sonra oğlu Mustafa Dede'yi yetiştirmiştir. İstanbul'a II. Bayezid devrinde (1481-1512) gelmiştir.

Kendine has yeni bir yazı tarzı bulunan Abdullah Amâsî'nin günümüze birkaç eseri ulaşabilmiştir. Bunlardan Topkapı Sarayı Müzesi'nde (YY, nr. 172) kayıtlı bulunan nesih hatla yazılmış Türkçe *Mevlid-i Şerif* metni, hattaki kudretini göstermesi bakımından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1926, s. 54; Nefeszâde İbrâhim, *Gülzâr-ı Savâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1939, s. 54; Suyolcuzâde Mehmed Necîb, *Devhatü'l-küttâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1942, s. 82; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1928, s. 189; Habîb, *Hatt u Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 82; Mehdî Beyânî, *Ahvâlü Âsâr-ı Hoşnüvîsân*, Tahran 1363, IV, 1056, 1088; E. Hakkı Ayverdi, *Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı*, İstanbul 1953, s. 9-12.

 M. Uğur Derman

ABDULLAH b. ÂMİR

(عبد الله بن عامر)

Ebû Abdirrahmân Abdullāh b. Âmir b. Küreyz b. Rebîa (ö. 59/679)

Halife Osman ve Muâviye devrinde Basra valiliği yapan tâbiî.

Babası Âmir, Hz. Peygamber'in halası Beyzâ'nın oğludur. 4 (626) yılında doğdu. **Umretü'l-kazâ*** veya Mekke fethi esnasında henüz üç yaşlarında iken Hz. Peygamber'e getirilmiş, Peygamber onu okşamış, "O bizim oğlumuzdur, içinizde bize en çok benzeyen odur" demiş ve "Hiçbir zaman susuz kalmasın" diye dua etmiştir.

Yirmi beş yaşında iken Halife Osman tarafından Basra valiliğine tayin edildi (29/650). Valiliği sırasında İran ve Horasan'ın fethi tamamlandı ve son Sâsânî Hükümdarı III. Yezdicerd Merv'de öldürüldü. Onun zamanında gerçekleştirilen bu fetihler sonunda Basra küçük bir ordugâh şehri olmaktan çıkıp körfezin doğusundaki bölgelerin idaresinden sorumlu bir merkez haline geldi. Ayrıca Bahreyn de buraya bağlandı. Bu bölgelerin divanları da Basra'ya nakledildiğinden, Abdullah'ın idaresindeki şehir büyük bir iktisadî gelişme gösterdi.

35 (656) yılında evinde muhasara altına alınan Halife Osman, Basra Valisi Abdullah'dan yardım istedi. O da Mücâşi' b. Mes'ûd kumandasında bir askerî birliği yardıma gönderdi. Rebeze'ye varınca halifenin şehid edildiğini öğrenen birlik geri döndü. Bunun üzerine Abdullah Mekke'ye gitti. Hz. Ali'nin halifeliğine karşı çıkmak üzere hazırlıklara başlamış olan ve Şam'a gitmeyi düşünen Hz. Âişe, Talha ve Zübeyr ile görüştü; Şam yerine Basra'ya gitmeleri konusunda onları ikna etti ve kendilerine malî destekte bulundu. Oğlu Abdurrahman'la birlikte Cemel Vak'ası'na katıldı, savaşta oğlunu kaybetti, kendisi de başından yaralandı. Savaştan sonra Şam'a gidip Muâviye'ye iltihak etti.

Şam Valisi Muâviye, Abdullah b. Âmir'i Büsr b. Ebû Ertât'la, diğer bir rivayete göre (bk. Buhârî, "Şulh", 9; "Fiten", 20) Abdurrahman b. Semüre ile birlikte, kendi adına anlaşma yapmak üzere Hz. Hasan'a gönderdi (41/661). Anlaşmadan sonra halifeliğini ilân eden Muâviye, Büsr b. Ebû Ertât'ı Basra valiliğine tayin etti. Ancak Abdullah, bu şehirle ilgili yarım bıraktığı bazı işleri olduğunu söyleyerek halifeden kendisinin Basra'ya gönderilmesini istedi. Muâviye de Büsr'ü azledip Abdullah'ı tayin etti. Abdullah bu ikinci valiliği sırasında Horasan ve Sicistan'ı yeniden fethetti. Sind bölgesine de Râşid b. Amr el-Cüdeydî kumandasında bir ordu gönderdi. Böylece o, başta Basra olmak üzere Fars, Sicistan ve Horasan bölgelerinin valisi oldu. Fakat Muâviye, Basra ve çevresinde karışıklıklar çıkaran Hâricîler'e ve yol kesenlere karşı kuvvete baş vurmaktan çekinen, suçlulara müsamahakâr davranan Abdullah'ı valilikten azletti (45/665). Abdullah bundan sonra, 670'te Bizans topraklarına bir kış seferi düzenlemesi dışında, hayatının geri kalan kısmını Mekke'de geçirdi; ölünce Arafat'ta defnedildi.

Abdullah b. Âmir, siyasî ve askerî alanlarda çok aktif rol oynamış, bilhassa İran ve Horasan'da gerçekleştirdiği fetihler dolayısıyla temayüz etmiştir. Onun imar hizmetleri de dikkati çekmektedir. Halkın su ihtiyacını karşılamak üzere Basra'da iki, Übülle'de bir kanal açtırmış, Nibâc ve Karyeteyn'i ağaçlandırmış, bazı ev ve konakları satın alıp yıktırdıktan sonra yol ve çarşı yaptırmıştır. Hacılar için Arafat'a bir havuz inşa ettirip kuyulardan buraya su getirtmiştir. Kaynaklar, onun şahsî meziyetlerini ve bilhassa su ile ilgili hizmetlerindeki başarısını Hz. Peygamber'in çocukken kendisine yaptığı duaya bağlamaktadır.